

De mortuis nil nisi bene (2006), chronologisch

C.N.M. Renckens

Het schrijven van necrologieën over mensen met wie je het tijdens hun leven vergaand oneens bent geweest of die je wellicht van misdadigheden hebt beschuldigd of had willen beschuldigen, is niet eenvoudig.

Al te gemakkelijk kan kritiek als 'natrapen' worden gezien en ook is duidelijk dat de overledene zich niet kan verdedigen. Bovendien verkeert menigeeen in de onjuiste veronderstelling dat de vertaling van de Latijnse titel van dit stuk, een oude bezweringsformule toegeschreven aan Chilo (een der zeven wijzen van Griekenland), die luidt 'van de doden niets dan goeds' letterlijk moet worden opgevat. Die vertaling is op zich niet onjuist, maar bedoeld wordt net iets anders: wat de doden betreft worde alles ten goede geduid. En niet: vertel nimmer iets negatiefs over een dode! Zo zit dat, beste lezer. In dit stuk zal een aantal personen de revue passeren die ons in 2006 zijn overleden en die allen op enigerlei wijzen in verband kunnen worden gebracht met de kwakzalverij. Soms is er alleen maar goeds over hen te melden, vaker zullen twijfelachtige activiteiten of opinies beschreven worden, die echter steeds zo veel mogelijk ten goede zullen worden geduid.

J. van der Reijden,
van alle markten thuis

Op 3 februari 2006 overleed op 79-jarige leeftijd de ex-politicus Joop van der Reijden. Hij maakte een veelzijdige carrière door en de necrologie van *NRC Handelsblad* sprak van een 'alleskunner, duivelskunstenaar, rasbestuurder, superpragmaticus, workaholic, hardhandig en cynisch debater, als het moest'. Wij besteedden al aandacht aan zijn leven in het *NTtdK* van juni 2006. Als CDA-staatssecretaris Volksgezondheid in het kabinet-Lubbers (1982-1986) functioneerde hij dus in de hoogtijdagen van alternatieve geneeskunde. Zijn naam heeft bij ons een traumatische bijklank omdat de politicus en pragmaticus tijdens zijn staatssecretariaat de toen sterk in opkomst zijnde alternatieve geneeskunde niet alleen niets in de weg legde, maar deze zelfs nog aanzienlijk tegemoet kwam.

Zo reikte hij prijzen uit voor prestaties van een acupuncturist, sprak hij congressen van reeds lang opgeheven organisaties van alternatieve genezers toe ('de synthese tussen rationeel en emotioneel, moet als bij Yin en Yang, leiden tot heelheid', op het NOVAG-congres in 1986), terwijl hij tijdens het onder zijn regiem ingevoerde huisartsenvestigingsbeleid een positieve discriminatie van alternatieve artsen oplegde. Hij schreef een warm aanbevelend voorwoord in de eerste editie van het kwakzalversblad *Care* (betaald door NEHOMA, maar dat wist destijds nog niemand) en memoreerde daar hoe hij als ex-voorzitter van de Stichting Registratie Beroepsbeoefenaren in het veld van alternatieve geneeswijzen altijd had aan gedrongen op de 'broodnodige, werkelijke synthese tussen alternatieve en reguliere gezondheidszorg'. Hij stelde ook eens 0,7 miljoen gulden ter beschikking om de waarde van de Moermantherapie te onderzoeken.

Op 10 februari 2006 overleed op 83-jarige leeftijd de neuroradioloog prof. Lourens Penning, tijdens zijn actieve leven verbonden aan het Gronings academisch ziekenhuis. Hij doorliep een glansrijke carrière. Na een door de oorlog tijdelijk onderbroken medische studie te Groningen en een herhaaldelijk recidiverende tuberculose, werd hij assistent radiologie in Maastricht. Vanaf 1956 was hij verbonden aan het Groningse academisch ziekenhuis en werd daar in de jaren '60 hoogleraar. Ik bewaar ook nog persoonlijke herinneringen aan hem, want ik maakte hem als docent en als clinicus van nabij mee tijdens mijn co-assistentenschap neurologie en neurochirurgie. Tot de meer spectaculaire onderdelen van dat co-schap behoorde het bijwonen van een zogenaamde stereotactische ingreep door Penning bij een patiënt met de ziekte van Parkinson. Tijdens de ingreep, waarbij op geleide van röntgenbeelden, met behulp van zeer precies in de hersenen ingebrachte naalden lokale beschadigingen worden aangebracht, was de patiënt gewoon wakker en had geen pijn. Terwijl Penning de stroom toediende

zagen wij de hevige trillingen in de armen van de patiënt vrijwel geheel ophouden. Dat maakte destijds op mij een onvergetelijke indruk. Penning was een van de pioniers van deze therapie in ons land en in gemodificeerde vorm wordt hij nog steeds uitgevoerd. Naar verluidt was Penning tot ver na zijn pensionering nog regelmatig te vinden op de afdeling radiologie van het UMCG en ook bleef hij tot twee weken voor zijn verscheiden docent nekwervelkolom aan een opleiding van fysiotherapeuten.

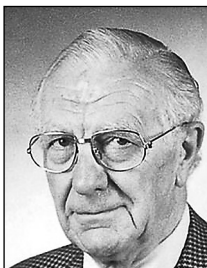

L. Penning

Waarom Penning hier vermeld? Dat komt zo. In 1989 verschalkten Sikesz en haar toenmalige pupil annex manueel therapeut en neurochirurg Bongartz de redactie van het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* en publiceerden in dat blad onder het kopje *Caput selectum* een beschrijving van de door haarzelf ontwikkelde 'orthomanele geneeskunde'. Van enig bewijs voor de daar gedane beweringen over de effecten van al die manipulaties werd geen melding gemaakt, hetgeen Penning toen tot de volgende ingezonden reactie bracht: 'Met veel interesse heb ik het artikel van Sikesz en Bongartz gelezen. De auteurs stellen afwijkende wervelverplaatsingen vast als oorzaak van klachten, en trachten deze klachten op te heffen door zulke verplaatsingen via lokale druk te corrigeren. Juist omdat dit laatste mij als radioloog - geïnteresseerd in bewegingen van wervels - nogal onwaarschijnlijk voorkomt, vind ik het jammer dat de auteurs niet met objectieve (radiologische) bewijzen aantonen dat een afwijkende wervelverplaatsing zich inderdaad laat corrigeren.' In hun naschrift bij deze brief stelden Sikesz en Bongartz o.m. het volgende: Uit ons artikel blijkt dat de manueel geneeskundige problematiek stoelt op functiestoornissen met daaraan vaak gekoppelde standsafwijkingen. De functiestoornissen kunnen röntgenologisch relatief gemakkelijker vastgesteld worden dan de standsafwijkingen, daar reeds uitgebreid onderzoek is verricht naar normale bewegingspatronen. Voor het vaststellen van de standsafwijkingen is een exact identieke positionering voor het röntgenapparaat absoluut noodzakelijk. In de praktijk is realisering hiervan vrijwel

onmogelijk' Om te besluiten met: 'Ongetwijfeld zal in de toekomst getracht moeten worden een en ander röntgenologisch vast te leggen, waarbij in die fase hopelijk een beroep op collega Penning mogelijk is.' Helaas heeft Penning het niet mogen beleven dat er op zijn volkomen terrechte vraag een serieus antwoord kwam.

Op 20 maart 2006 overleed op 83-jarige leeftijd de Groningse emeritus hoogleraar haematologie H.O. Nieweg. Hij behoorde in mijn studententijd te Groningen tot een van de meer markante en begaafde opleiders en zijn colleges staan mij, hoewel ik sedertdien nog maar weinig met haematologie van doen heb gehad, nog steeds helder voor de geest. De rijzige door Bechterew geplaagde hoogleraar gaf niet alleen goed college, hij hield ook van grappen en vertelde ons eens smakelijk hoe hij op een buitenlands congres had gehoord dat een vooraanstaand vakgenoot, die altijd pakken droeg waarvan hij het colbert sloot met drie knopen, door zijn vrienden 'three button Charlie' werd genoemd. Hij vond dat erg grappig en wij ook. Nieweg studeerde in de oorlog, maar weigerde de door de Duitsers geëiste loyaliteitsverklaring te tekenen en dook onder.

H.O. Nieweg

Na de oorlog hervatte hij zijn studie en studeerde af in 1950. Hij promoveerde in 1953 cum laude en werd internist in 1955. Na een jaar research in Amerika keerde hij terug naar Groningen, eerst als wetenschappelijk hoofdmedewerker en vanaf 1964 als hoogleraar. Hij stond bekend als goed wetenschapper en als zeer meelevend arts. Hij trad dertig maal op als promotor en elf van zijn oud-leerlingen werden hoogleraar. Ik wist niet dat hij ook lid was van de VtdK en nam daarvan met ontroering kennis, toen de nabestaanden hem dit jaar na zijn overlijden moesten afmelden als lid.

Op 22 maart 2006 overleed na een slopende ziekte op 67-jarige leeftijd de ex-politica M.B.C. (Ria) Beckers. Zij was tussen 1977 en 1993 lid van de Tweede Kamer namens achtereenvolgens de Politieke Partij Radicalen (PPR) en GroenLinks. Zij was zowel de eerste vrou-

welijke lijsttrekker voor de Tweede Kamerverkiezingen (in 1977) als de eerste vrouwelijke fractievoorzitter in het Nederlandse parlement. Beckers was afkomstig uit een rooms-katholiek gezin van zeven kinderen, waarvan zij de oudste was. Ze studeerde na het gymnasium klassieke talen en werd lerares. In 1973 werd ze lid van het partijbestuur van de PPR, en in 1974 werd ze landelijk voorzitter. Hoewel ze nog geen lid was van de Tweede Kamer werd ze lijsttrekker van haar partij bij de Tweede Kamerverkiezingen van 1977. De PPR viel echter terug van zeven naar drie zetels. Beckers was opnieuw lijsttrekker bij de verkiezingen van 1981, 1982 en 1986, maar ook bij deze verkiezingen stelden de resultaten teleur (respectievelijk drie, twee en twee zetels).

Onder Beckers werd de PPR steeds minder de gematigd-linkse afsplitsing van de KVP die zij aanvankelijk was. Milieupolitiek kwam centraal te staan binnen de uitgangspunten, en steeds nadrukkelijker werd samenwerking gezocht met de CPN en de PSP. In 1989 leidde deze samenwerking tot de oprichting van GroenLinks. Beckers werd de eerste lijsttrekker van de nieuwe partij, en bleef tot 20 april 1993 aan als fractievoorzitter en Kamerlid.

GroenLinks is nog altijd de partij met de grootste affiniteit voor de alternatieve geneeskunde in ons land. Ook ten tijde van Beckers was dat het geval en zij werd erover geïnterviewd in *Care* in december 1991. Ze beklagde zich daarin over Simons, die niet veel op had met de kwakzalverij en noemde naast zichzelf alleen Erika Terpstra (VVD) en Jacob Kohnstamm (D'66) als kamerleden met sympathie voor de 'alternatieve zorg'. Zij adviseerde de alternatieve sector om systematische en aanhoudend te lobbyen en juichte de samensmelting van de alternatieve beroepsorganisaties toe.

Ria Beckers

Niet lang daarna kwam het tot een rechtstreekse confrontatie tussen Beckers en bestuursleden van de VtdK, die was uitgenodigd op een hoorzitting over alternatieve geneesmiddelen. Beckers opende eerder de aanval dan dat zij ons vragen stelde en distantiëerde zich nadrukkelijk van een uitspraak van schrijver dezes

waarin alternatieve geneeswijzen in verband werd gebracht met duivelsuitdrijving en oplichterij. 'Of de VtdK met dit soort demagogie integratie van verschillende geneeswijzen dacht te bevorderen?', aldus Beckers. Na onze rustige uiteenzetting werd Beckers alsmat bozer. Terpstra was ook wel op de hand van de ook aanwezige alternatieven, maar was minder emotioneel.

Groen Links is intussen nog geen spat verder gekomen, want hieronder vindt u een tekst (met dank aan Rie Prins), die GL-publieksvoorzitter Paul van Hove najaar 2006 afscheidde: 'Voor heel veel mensen werkt homeopathie. Het kabinet vindt het echter maar onzin en wil daarom niet zorgen voor een betere controle. Zo maken dubieuze kwakzalvers nog altijd een kans. GroenLinks vindt dat de grote vraag naar serieuze alternatieve genezers erkend moeten worden. Daarom moet er een wettelijke registratie komen van een aantal beroepsgroepen. Patiënten krijgen hierdoor meer keuzevrijheid én bescherming. Een op de drie Nederlanders ondergaat wel eens een alternatieve behandeling. Meer dan de helft van alle Nederlanders heeft één of meerdere homeopathische geneesmiddelen in huis. Ondanks dat een grote groep mensen dus kennelijk baat heeft bij deze vorm van zorg, worden alternatieve genezers en geneeswijzen niet erkend én niet gecontroleerd. Zo is wettelijke registratie van de beroepsgroep niet verplicht. De beroepsgroep zelf zou dat graag anders zien. Op die manier zijn de serieuze alternatieve genezers duidelijk te onderscheiden van dubieuze en soms zelfs gevaarlijke kwakzalvers. Dat onderscheid is voor sommige patiënten nu nog onduidelijk.' Einde citaat.

Na haar politieke loopbaan werkte Beckers nog als bestuurder van een aantal milieu- en natuurbeschermingsorganisaties, waaronder van 1994 tot 2004 als voorzitter van Stichting Natuur en Milieu. Verder was ze lid van de raad van toezicht van de Universiteit Wageningen. Eveneens had ze zitting in de commissie Oosting, die de vuurwerkramp in Enschede onderzocht. De oud-bisschop van Rotterdam, Philippe Bär, leidde de herdenkingsdienst in de Utrechtse Domkerk.

Op 8 april 2006 overleed op 82-jarige leeftijd de schrijver Gerard Reve in het Belgische Machelen aan de Leie. De schrijver leed al geruime tijd aan de ziekte van Alzheimer. Over kwakzalverij en alternatieve geneeskunde heeft de schrijver zich niet vaak uitgelaten. Wel was duidelijk dat hij een groot ontzag had voor medici, ook al was hij weer scherpzinnig ge-

noeg om ook in deze door hem bewonderde personen menselijke trekken en zwakten te ontdekken. Men leze Brieven aan mijn lijfarts er maar op na. Vaak komen zijn medische lotgevallen aan bod in zijn boeken en in interviews, waarbij ons de details niet bespaard worden. Zo kreeg hij ooit nieuwe hartkleppen, niet van kunststof maar - niet ongebruikelijk - varkenskleppen. Hij herstelde vlot, volgens eigen zeggen ook omdat de nieuwe kleppen 'direct pasten'.

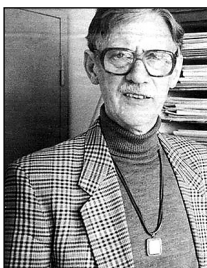

Gerard Reve

Hij at enigszins van twee walletjes, want naast zijn vertrouwen op de (medische) wetenschap had hij ook zijn bijgelovigheden. De 'zusjes Meijer' deden aan astrologie en moesten van de schrijver voortdurend uitwichelen wanneer hij het beste met een nieuw boek moest beginnen of een huis moest verkopen. Daarnaast verdiepte hij zich wel in de parapsychologie ('paardenpsychologie') en liet mij, toen ik hem in 1993 mijn eerste boek *Hedendaagse kwakzalverij* toezond, in een brief weten wat of hij daar van vond. Enkele citaten uit die brief: 'Dank voor Uw zeer rake boek tegen de charlatans en oplichters, dat ik meteen na ontvangst gelezen heb. Misschien dat het iets uithaalt, maar in geen geval veel. De zeer weinige resultaten berusten op magie, dat wil zeggen op de magische kracht van de Wil. De kennis van al die gevaarlijke knoeiers is vrijwel nihil, en zij weten van magie niets af. Alles wordt door elkaar gehaald, zodat het voor mensen met gezond verstand een vernedering wordt hun betoog te ontzenuwen. (...) Het geloof in kwakzalverij loopt volkomen parallel met al het andere bijgeloof, waarvan ik betwijfel of u dat ook zoudt aanvalen: het bijgeloof volgens hetwelk de IRA, het ANC, Lichtend Pad (kort geleden nog de Rote Armee Fraktion) en het Socialisme bevrijdingsbewegingen zouden zijn; dat de grote religies stagnaties zijn in de ontwikkeling van de menselijke beschaving; dat mensen boven een bepaalde inkomensgrens slecht zijn en moeten worden uitgeroeid; dat zwarten onbedorven natuurkinderen zijn en de blanken uitgebluste cultuurloze egoïsten; dat het bezit van eigen huis en erf een misdaad is, etc. (...). Er bestaat een ware schat van literatuur van de laatste 150 jaar (Flammarion, Heymans, Kieser's Archiv, Schopenhauer) over de zogeheten paranormale fenomenen (helderziendheid in ruimte en tijd,

naar verleden en naar toekomst; verschijningen (van levenden en vooral stervenden aan levenden), materialisatie en telekinese (inclusief de zogeheten Poltergeiste), hoewel zeld-zamer dan al het andere: al die verschijnselen zijn helaas echt - daar is niets aan te doen. Vandaar de woede en de jacht en de verdachtmakingen. Ik heb liefst aan zeven socialisten of vrij-denkers die allen beweerden dat ze lezen en schrijven konden, de lezing aanbevolen van Schopenhauers opstel (in de Pererga): Ueber das Geistersehen und alles was damit Zusammenhängt (1853). Maar niemand is het gaan lezen. U kunt het in elke grote bibliotheek vinden.' Ik ben het wel gaan lezen, maar het overtuigde me niet.

Op 14 augustus overleed op 91-jarige leeftijd prof.dr. A.D. (Adriaan) de Groot, emeritus hoogleraar toegepaste psychologie en methodologie aan de Amsterdamse universiteit van 1950 tot 1979. *De Volkskrant* noemde hem 'de geleerde die van psychologie een echte wetenschap maakte' en 'geestelijk vader van de Citotoets'. De zondag overleden psycholoog en wiskundige was een intellectuele grootheid die er aan bijdroeg dat de psychologische wetenschap exacter en meer kwantitatief werd. De Groot werd in 1914 geboren als zoon van een huisarts in Santpoort en was in zijn jeugd een voortreffelijk schaker, die tot de toptien van Nederland behoorde. Hij studeerde wiskunde en psychologie in Amsterdam, waar hij in 1946 promoveerde op *Het denken van de schaker*. Deze dissertatie werd ook in het Engels vertaald. Na zijn studie was hij eerst leraar wiskunde en bedrijfspsycholoog, onder meer bij Philips. In de jaren kritiseerde De Groot de psychologische testpraktijk in Nederland. Veel psychologen maakten gebruik van instrumenten als de grafologie en de Rorschachtest. De resultaten, meende De Groot, interpreteerden zij op een 'goeroeachtige manier', die voor derden niet controleerbaar waren.

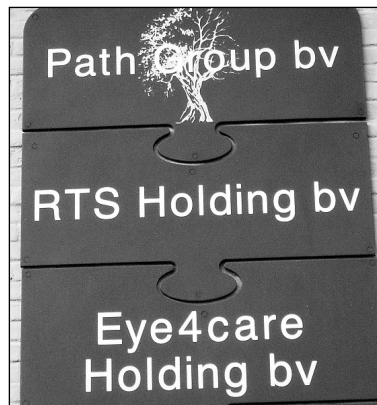
A.D. de Groot

De Groot's boek *Methodologie* uit 1961 was een steen in de vijver van de Nederlandse psychologie. Generaties psychologen groeiden op met zijn 'empirische cyclus' van hypothese, toetsing

en theorie. Kritisch keek De Groot ook naar het vraagstuk van selectie in het onderwijs. De Groots pleidooi voor objectieve selectiecriteria, vooral bekend door zijn boek Vijven en Zessen, leidde uiteindelijk tot de invoering van de Citotoets in 1968.

A.D. de Groot was een sleutelfiguur in de richtingstrijd tussen de 'verstehende' en de empirische psychologie. Mede door zijn invloed werd het conflict ruimschoots in het voordeel van de laatste beslecht. Ook in de strijd tegen de kwakzalverij heeft De Groot zich bijzonder verdienstelijk gemaakt, want Frits van Dam, als jong psycholoog lid van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen van Muntendam, had in die functie het briljante idee De Groot te vragen me te participeren in de daar gevoerde discussies over het begrip 'wetenschap'. Van Dam was lid, zelfs enige tijd voorzitter, van de CAG-werkgroep Onderzoek en bevond zich in een gemankeerde gezelschap (Hugo Verbrugh, Aakster en Paul van Dijk, resp. antroposoof, laureaat Dr. Vogelprijs en winnaar Mr. Kackadorisprijs 2005), dat het helemaal niet nodig vond te wachten met erkenning van alternatieve geneeswijzen totdat er wetenschappelijk bewijs voor de werkzaamheid was geleverd. De Groot ging participeren in de werkgroep en schreef later nog een apart Advies, waarin hij zich - net als van Dam - afkeerde van de aanbevelingen van de CAG en nog eens goed uitlegde hoe wetenschap eigenlijk werkt. Dat advies, waarin onder meer de 'Forum-traditie' wordt uiteengezet, is nog onverminderd leesbaar en actueel. Een kenmerkend citaat uit het adviseurscommentaar van De Groot luidde: 'Het oordeel van de wetenschap komt in de (internationale) Forum-discussie tot stand; buiten het "Forum" kan men niet in beroep gaan: er kan geen externe hogere autoriteit zijn.' Dit gedachtegoed is in samenvatting nog het best toegankelijk via het *NTvG*-artikel dat Van Dam destijds over het CAG-rapport schreef. Vindplaats: *NTvG* 1981, 125, nr 10:387-392, titel: Alternatieve geneeswijzen; kritische aantekeningen bij het rapport van de commissie-Muntendam. Het is een briljant artikel en Van Dam citeerde daarin ook uitgebreid uit De Groots commentaar.

Op 16 september overleed aan de gevolgen van een hersentumor de Harlingse kwakzalver Dirk Pathuis. Wij besteedden reeds aandacht aan hem in het *NTtdK* van maart 2005 ('Al blij met een dooie mus', p. 16-17) en van december 2006 ('Frans uit Assisi en Dirk uit Harlingen', p. 36) en hij verscheen ook in de necrologierubriek van Peter Brusse in *de Volkskrant*

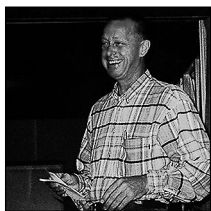
De b.v. Pathuis

van 4 november. Aan diens levensbeschrijving ontleende ik veel van het volgende. Pathuis, op 50-jarige leeftijd in Harlingen overleden, was een handelaar in computers en software die beweerde dat hij terminale kankerpatiënten nog een lang leven kon bieden. Hij kon hen misschien niet écht genezen maar 'je kunt prima verder, oud worden; in de volksmond zal men wellicht wel over genezing spreken', stond op zijn website. *De Harlinger Courant* sprak over 'spectaculaire resultaten'. Op de plaatselijke tv sprak hij over dankbare patiënten. Die waren er zeker en toen in 2004 de kliniek moest sluiten, eiste zelfs een patiënt tevergeefs via de rechter verdere behandeling. Ook genas Pathuis ook zichzelf van kanker (in de veronderstelling dat de ziekte van Crohn een vorm van kanker is). Brusse: 'Samen met een voormalig vrachtwagenchauffeur, Robert Bos, die zich met een zelf ontworpen magnetisch apparaat had genezen van een dwarslaesie, had Pathuis de privé-kliniek Eye4Care opgericht. Het apparaat bleek ook tumoren, met name hersentumoren, te vernietigen. Artsen spraken over 'kermisgeneeskunde', noemden hem een 'geldwulf'. In 2004 werd de kliniek na een ontluisterend rapport van de Inspectie Gezondheidszorg op last van de rechter gesloten. Pathuis en zijn compagnon werden ieder tot 500 euro veroordeeld. Hij was in Groningen geboren en toonde al op de lts een talent voor handig zakendoen. Hij begon in Harlingen een instituut voor typecursussen, dat zich ontwikkelde tot een bloeiend computerbedrijf. Hij leidde met grote overgave een computerproject voor werklozen en liet voor rijke boeren, artsen en wijnsnobs talloze programma's ontwerpen die niet allemaal even succesvol waren. Maar als geen ander wist hij ze te verkopen 'Hij kon alles mooier maken dan het was, een aardige kerel, wilde serieus genomen worden, de mensheid helpen, maar je moest wel je vingers natellen als hij je

een hand gaf', zei een goede bekende. (...) Maar Eye4Care heeft ook mensen nodeloos in hun laatste dagen laten lijden en financieel geruïneerd. 'Pathuis handelde in hoop', zegt tv-journalist Wout Gerstel, 'soms hoefde iemand niet te betalen. Goed voor zijn naam.' (einde citaat)

Na zijn veroordeling eind 2004 leefde Pathuis teruggetrokken met vrouw en kinderen die blijven geloven dat hem groot onrecht is aangedaan. Aan het hoger beroep dat de Inspectie tegen het milde vonnis aantekende kwam hij niet meer toe. Zijn zoon Maurice liet ons begin november weten dat de methode van E4C inmiddels in twee niet met name genoemde ziekenhuizen zou worden gebruikt. Een portret van zijn overleden vader wilde hij ons niet afstaan. En die twee ziekenhuizen, één daarvan is vast het Slotervaart!

Op 22 november 2006 overleed de gynaecoloog dr. Bart van der Lugt, een man die door ons in het Actieblad tegen de Kwakzalverij (2002; 4: 3-5) ooit werd opgenomen in een kwartet van mensen met premorbide kwakzalversaanleg. De anderen waren de cardioloog Van Lommel (bijna-dood ervaringen), de schrijver Maarten 't Hart (steunde Houtsmuller) en Johan van der Keuken (maakte tot kort voor zijn dood reclame voor PC Spes, een Amerikaans kwakzalversmiddel dat hij gebruikte voor zijn prostaatkanker).

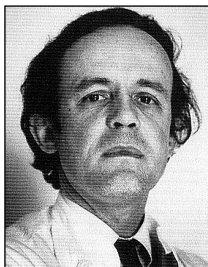

B. van der Lugt, hoeder

Van der Lugt maakte een Werdegang door van abortus-arts, later gynaecoloog te Haarlem en daar zelfs opleider tot een spiritueel verward en burnt out persoon, die zijn vak liet vallen ten gunste van de stervensbegeleiding. Volgens hemzelf was dat een minder vreemde combinatie dan het leek 'Geboorte en sterven zijn grote overgangsmomenten van het leven.' Hij kwam op dat idee nadat hij ten gevolge van fusies en de al te kille en technologische ziekenhuis-omgeving was afgeknapt op de verloskunde en tijdens een sabbatical een fietstocht naar Rome ondernam. Hij bereikte met zijn ommekeer ook de media en de KRO-radio interviewde de toen 58-jarige hierover in mei 2000 'Het gaat mij om het creëren van veilige plekken, waar mensen in waardigheid en vertrou-

wen heen kunnen komen...' Eerder al was hij de lieveling van *New Age*-types en van de lezers van het toen nog bestaande kwakzalversblad *Care* omdat hij samen met zijn vrouw in Rotterdam het Davidhuis oprichtte, een 'spiritueel geboortecentrum', dat nooit van de grond kwam en door de organisatie van twee conferenties over 'The Hospital as a Temple' in 1995 en 1997, waarin nogal wat medische randfiguren aan het woord kwamen als Dankmeijer en buitenlandse auteurs van boeken als *Kanker kun je genezen* of *Spontane genezing*. Het ging daar onder andere over de drie-eenheid 'arts-leraar-priester'. Hij schroomde ook niet om geld aan te nemen van het malafide kankerkwakfonds en werd voorwerp van vrolijke spot in *De Groene Amsterdammer*. Hij schurkte in die tijd ook erg dicht aan tegen het Helen Dowling Instituut en spirituele stichtingen als MAIA en Sympatheia. Na mijn stuk over hem in het *AttdK* ontving ik van hem een vriendelijke brief (heel anders dan de reacties van Van Lommel en 't Hart!) met het voorstel er maar eens een kopje koffie over te drinken. Mij leek zoiets niet al te zinvol, het is er in elk geval nooit van gekomen. Van der Lugt hervatte overigens enkele jaren geleden toch weer de gynaecologische praktijk, dit keer in Tiel, en overleed, nadat hij zich enkele weken wat minder goed had gevoeld, onverwachts.

Op 11 december overleed in Bilthoven de antroposofisch internist D.A. Houwert op de leeftijd van 62 jaar. De overlijdensadvertentie opende met een citaat van Rudolf Steiner en er verscheen ook een advertentie van de Stichting Fundamenteel Immunologisch Kankeronderzoek, waarvan Houwert medeoprichter en bestuurslid was sinds 1976. Blijkens de tekst van die advertentie had Houwert zich altijd enthousiast ingezet voor het wetenschappelijke onderzoek naar de therapeutische effecten van Iscador. In dezelfde maand waarin Houwert overleed verscheen er een overzichtartikel waarin werd vastgesteld dat de maretak geen werkzaamheid heeft tegen kanker. De toch niet-anti-alternatieve Oostenrijkse Edzard Ernst kwam met volstrekt negatieve conclusies (Mistletoe as a treatment for cancer. *BMJ*. 2006 23 dec;333(7582):1282-3.). Naar een woord uit A.F.T. van der Heidens *Asbestemming* zouden wij dus kunnen concluderen 'Hier is alweer een mens doodgegaan die niets aan zijn leven heeft gehad'. Zelf zou Houwert dat wellicht anders hebben getaxeerd, want hoewel er van zijn hand sinds 1981 geen enkele wetenschappelijke publicatie in *Pubmed* te vinden is, hij heeft toch jarenlang gepraktiseerd in de Internistenpraktijk Berg en Bosch en daarvoor zelfs in het an-

D.A. Houwert, holist

troposofische ziekenhuisje Willem Zeylmans van Emmichoven totdat dat in 1993 failliet ging.

Dat kliniekje kreeg in 1981 erkenning van de overheid en mocht ligdagen etc. gaan declareren. In april 1988 legde Houwert aan het *Utrechts Nieuwsblad* uit wat antroposofische geneeskunde inhield: 'Het is een holistische vorm van geneeskunst, stoelend op een geesteswetenschappelijk gefundeerd mensbeeld'. Ook wilde men daar 'de patiënt niet alleen pillen laten slikken, maar hem de zin laten zien van de ziekte in relatie tot zijn individualiteit'. De diagnostiek werd er aangevuld met de 'bloedkristallistatietest', uitgevoerd in het Louis Bolk Instituut. De medicijnen die er werden voorgeschreven waren - behalve Iscador bij kanker - ook 'lood in lage potentie, Stibium in de middenpotentie, daarnaast euritmiebehandeling om in zijn besluiteloosheid wat grond onder de voeten te krijgen' (citaat uit een brief van Houwerts collega Tusenius uit 1996, over een

kankerpatiënt). In 1987 kreeg Houwert een tweejarige WVC-subsidie voor onderzoek naar de werkzaamheid van Iscador (maretak) bij kanker en hij zei daarover in 1988 tegen Jonas (jrg. 18, no 19:10-15) dat 'officieel al gebleken is dat er belangrijke veranderingen ten gunste van het immunologisch systeem kunnen worden aangetoond bij de behandeling met Iscador'. Sindsdien is er van dit onderzoek niets meer vernomen.

Epicrise • Na de publicatie van het VtdK-overzicht van de twintig Grootste Kwakzalvers van de Twintigste eeuw in 2000 werden wij door een briefschrijver erop geattendeerd dat de gemiddelde leeftijd die de kwakzalvers bereikten opvallend hoog was. Daarvoor waren wel andere dan de door de correspondent gesuggererde verklaringen te vinden, maar ik heb die constatering toch nooit helemaal vergeten en heb daarom - en ik vraag vergeving aan hen die dit al te oneerbiedig vinden - de leeftijden van de ons in 2006 ontvallenen in twee categorieën ingedeeld, die van de pro-alternatieven en die van de anti-alternatieven. Gerard Reve liet ik buiten beschouwing, want zijn standpunt was te ambivalent om hem in der beide kampen in te delen. De (pro-)alternatieven bereikten een gemiddelde leeftijd van 64 jaar en de tegenstanders werden gemiddeld 86 jaar. Dat zij allen mogen rusten in vrede. ●